

ÚJ DESIGN? – A FORMATERVEZÉSIMINTA-OLTALOM KELETKEZÉSE ÉS ‘EREJE’*

POGÁCSÁS Anett
egyetemi docens (PPKE JÁK)

„A formatervezés tartalom hiányában
nem design, hanem dekoráció.”
Jeffrey Zeldman

1. A formatervezésiminta-oltalom szerepe és rendeltetése

A hatályos formatervezésiminta-oltalmi törvény a preambuluma szerint a magyar nemzetgazdaság versenyképességének javítása, a hazai formatervezési kultúra fejlesztése, valamint a formatervező alkotók erkölcsi és anyagi elismerése érdekében született.¹ Nem véletlen, hogy a versenyképesség előkelő helyen kerül megemlítésre a törvényben, hiszen a fogyasztók számára egy termék kiválasztása során kiemelt jelentőséggel bír annak külső megjelenése. Ahogyan a formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvény (Fmtv.) indokolása fogalmaz:

„a modern piacgazdaságban a termék megjelenése, a »külcsín« a fogyasztó nézőpontjából gyakran éppen olyan fontos – ha nem fontosabb –, mint a »belbecs«, azaz a termék hasznossága, értéke, műszaki színvonala. Ez utóbbiak tekintetében egyre kiegyenlítettebb a verseny, ezért is jut növekvő jelentőséghez a formatervezés az egyes áruk kelendőségének fokozásában.”²

* A kézirat az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében jött létre.

¹ A formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvény (Fmtv.) preambuluma, 1. pont.

² Az Fmtv. indokolása, I. 1. pont.

Az Európai Bizottság által „piaci (marketing) eszköznek”³ nevezett formatervezési minták gazdasági szerepük mellett kulturális jelentőséggel is bírnak, hiszen azok „mindennapjaink – otthonunk, munkahelyünk, köztereink – tárgyi kultúrájának alakító[i], jó esetben gazdagító[i].”⁴ Szerepét nem csak a fogyasztók tájékozódásának és a vásárlói döntéseknek a támogatásában látja a jogalkotó, hanem szükségesnek tarja a formatervezők erkölcsi és anyagi elismeréséhez is.⁵ „[...] látható, hogy egy szép vagy divatos termékben az iparművészeti teljesítmény a formatervezés által ölt fizikailag testet, míg a formatervezési minta, amely oltalmazó jogi keret, a jogi védelmet intézményesíti.”⁶

A védelem a különféle *termékek* – azaz bármely ipari vagy kézműipari árucikk – egészének vagy részének megjelenésére vonatkozhat,⁷ amely *megjelenést* magának a terméknek, illetve a díszítésének a külső jellegzetességei – különösen a rajzolat, a körvonalak, a színek, az alak, a felület, illetve a felhasznált anyagok jellegzetességei – eredményeznek.⁸ A formatervezésiminta-oltalom a minta újdonsága és egyéni jellege esetén állhat fenn – amely feltételek kiválóan mutatják a mintaoltalom sajátos jellegét: valahol ‘félúton’ találjuk a szerzői jog és az iparjogvédelem egyéb eszközei között. Valerie Pettis szemléletes megfogalmazása szerint a design „a mágikus egyensúly keresése az üzleti élet és a művészet között.”⁹ A tág értelemben vett design¹⁰ védelmének egyik lehetséges eszköze, a formatervezési minta maga is erre a kettős szemléletre épül. A *design* modern megközelítése azonban jóval túlmutat a formatervezésiminta-oltalom keretein, hiszen magára a kreatív tevékenységre (így a termékek mellett akár szolgáltatásokra is) koncentrálva nem csak a vizuális igényeket elégíti ki, de egyúttal a „funkcionális, érzelmi és társadalmi hasznosságot integrálja”.¹¹ A design védelmének a szerzői jogtól a védjegyoltalomtól át a jellegbitorlásig terjedő összetett eszközrendszerében azonban a formatervezésiminta-oltalom előkelő helyet foglal el.

³ Proposal for a European Parliament and Council Directive on the legal protection of designs, COM(93) 344 final-COD 464, Brussels, 3 December 1993.

⁴ Az Fmtv. indokolása, I. 1. pont.

⁵ Az Fmtv. indokolása, I. 4. pont.

⁶ Országgyűlési napló – 2001. évi tavaszi ülésszak, 2001. május 7. (204. szám) 2725.

⁷ Fmtv. 1. § (3) bekezdés. „A termékek közé tartoznak – egyebek mellett – a csomagolás, a kikészítés, a grafikai jelzések és a nyomdai betűformák, valamint azok a részek is, amelyeket valamely összetett termékben való összeállításra szántak. A számítógépi program nem tekinthető terméknek.”

⁸ Fmtv. 1. § (2) bekezdés.

⁹ PettisDesign, <http://www.pettisdesign.com/founder.html>.

¹⁰ A design fogalmának, értelmezésének és védelmének kereteiről ld. BAKSAY-NAGY György – GRAD-GYENGE Anikó: *Design és jog – Bevezető a design védelmének lehetőségeibe*. Budapest, MMA MMKI, 2020.

¹¹ SIMON Dorottya: A dizájn vs. formatervezésiminta-oltalom gazdasági szerepe. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2014/6. 6.

2. A védelem alapfeltételei és az azok körül felmerülő kérdések

A szerzői jog alapvetően az automatikus védelem elvére épül,¹² az Fmtv. viszont – összhangban a formatervezési minta irányelvvel¹³ – lajstromozás útján biztosít sajátos oltalmat.¹⁴ Az ipari minták oltalmáról szóló 1978. évi 28. törvényerejű rendelet (Tvr.) is úgy rendelkezett, hogy a mintaoltalom a bejelentés napjára visszaható hatállyal a lajstromozás elrendelésével keletkezik.¹⁵ Miközben a Formatervezési minta irányelv rögzíti, hogy az áruk szabad áramlásának megkönnyítése érdekében alapvető fontosságú, hogy a formatervezési minta lajstromozásával keletkező oltalom a jogosult számára elvileg valamennyi tagállamban azonos védelmet nyújtson,¹⁶ azt is előre bocsátja, hogy az irányelv nem zárja ki olyan nemzeti vagy közösségi rendelkezéseknek a formatervezési mintákra történő alkalmazását, amelyek más oltalmat írnak elő, mint amilyenben a formatervezési minták lajstromozásuk vagy közzétételük útján részesülnek.¹⁷ Itt – többek között – a nem lajstromozott formatervezésiminta-oltalmi jogokra történik utalás. A nemzeti oltalmi rendszerekkel párhuzamosan létező közösségi formatervezésiminta-oltalmi rendszer ugyanis különbséget tesz a lajstromozott és a lajstromozás nélkül oltalomban részesülő közösségi formatervezési minta között.¹⁸ A közösségi formatervezési minta rendelet alapján nem csak az vált lehetővé, hogy az Európai Unió valamennyi tagállamában egységes, lajstromozott formatervezési minta legyen szerezhető (*Registered Community Design*, RCD), de megjelent a lajstromozás nélküli formatervezési minta (*Unregistered Community Design*, UCD) intézménye is az EU területén nyilvánosságra hozott mintákra vonatkozóan.¹⁹ Ez utóbbi, a pusztán a rendeletben előírt módon történő nyilvánosságra jutás²⁰ alapján létrejövő oltalom rövidebb időtartamra, ám rendkívül egyszerűen kínál védelmet, ami ideális megoldás a rövidebb piaci életciklusra szánt termékek alkotói számára.²¹ Az uniós jogalkotó abból indult ki, hogy

¹² Az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló 1886. szeptember 9-i Berni Egyezmény (BUE) 5. cikk (2) bekezdés.

¹³ Az Európai Parlament és a Tanács 98/71/EK irányelve (1998. október 13.) a formatervezési minták oltalmáról, Hivatalos Lap L 289, 28/10/1998 o. 0028-0035 (Formatervezési minta irányelv). A (9) preambulumbekkezdés szerint a belső piac célkitűzéseinek megvalósításához az is szükséges, hogy a formatervezési minták lajstromozásának feltételei valamennyi tagállamban azonosak legyenek.

¹⁴ Fmtv. 15. §.

¹⁵ Tvr. 5. § (1) bekezdés.

¹⁶ Formatervezési minta irányelv, (10) preambulumbekkezdés.

¹⁷ Formatervezési minta irányelv, (7) preambulumbekkezdés.

¹⁸ A Tanács 6/2002/EK rendelete (2001. december 12.) a közösségi formatervezési mintáról (Közösségi formatervezési minta rendelet), Hivatalos Lap L 003, 05/01/2002 o. 0001–0024.

¹⁹ RADNAI Anna: A lajstromozás nélküli formatervezésiminta-oltalom. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2016/3. 46.

²⁰ Közösségi formatervezési minta rendelet, 1. cikk (2) bekezdés a) pont és 7. cikk.

²¹ TATTAY Levente: *A szellemi alkotások jogvédelme az Európai Unióban*. Budapest Pázmány Press, 2014. 202.

„[e]gyes ágazatok nagy mennyiségű formatervezési mintát állítanak elő gyakran rövid piaci életű termékekre nézve, amelyek esetén a lajstromozási alkyszerűségek terhe nélküli oltalomszerzés előnyt jelent, és az oltalom időtartamának csekélyebb a jelentősége. Másfelől, vannak olyan iparágak, amelyek a nagyobb jogbiztonság miatt fontosabbnak tekintik a lajstromozással járó előnyöket, és igénylik a termékeik várható piaci életének megfelelő hosszabb oltalmi időt.”²²

A gyorsaság és egyszerűség hátulütője, hogy a lajstromozás nélküli mintaoltalom – az utánzó versenytárs esetére felhívható jellegbitorláshoz hasonlóan²³ – lényegében a másolás elleni fellépést teszi lehetővé, azaz amikor az engedély nélküli hasznosítás az oltalom alatt álló minta utánzásának következménye.²⁴ A másolás ráadásul aktív cselekményt igényel: amennyiben az azonosság párhuzamos alkotás eredménye, azaz észszerűen feltételezhető, hogy az azonos mintát hasznosító nem ismerhette a jogosult által nyilvánosságra hozott formatervezési mintát, nem beszélhetünk utánzásból fakadó hasznosításról.²⁵ Bár ezek a feltételek maguk után vonják, hogy a jogérvényesítés nehezebb és akár jelentősebb tőkét is igényelhet a lajstromozás nélküli formatervezési minta esetében, mégis kihatással volt a párhuzamos nemzeti oltalmi rendszerre, hasonlóan a lajstromozott közösségi formatervezési mintához. Ez utóbbi oltalmi forma esetében ugyan lajstromozással keletkezik az oltalom, de arra egyfajta „puritánság jellemző”,²⁶ lévén a meghatározott formai követelményeken túl az érdemi vizsgálat nem terjed ki a korábban fennálló oltalmakra, ami a jogérvényesítést lényegében a megsemmisítési eljárás irányába tereli. Érthető tehát, hogy maga az Fmtv. indokolása is részletesen kitér a közösségi bejelentések „elszívó” hatására, annak okaira.²⁷ De olyan álláspont is megjelent a szakirodalomban, amely szerint „érdemes lenne fontolóra venni meglévő jog- és közigazgatási intézményeink működési körének átalakítását, vagyis átgondolni annak a lehetőségét, hogy szükség van-e jelenlegi formában a nemzeti mintaoltalomra.”²⁸

Az egyes – egymást kiegészítő vagy épp egymással versengő – formatervezésiminta-oltalmi formák között azonban nem az alapfeltételeket illetően mutatkozik különbség: mindhárom esetben a minta *újdonsága* és *egyéni jellege* a kiindulópont. A lajstromozás léte, és annak során az *újdonságkutatás* jelentősége, módja és szerepe körül találhatjuk a leglényegesebb eltéréseket és egyúttal ütközőpontokat.

²² Községi formatervezési minta rendelet, (14) preambulumbekkezdés.

²³ BAKSAY-NAGY-GRAD-GYENGE i. m. 15–19.

²⁴ Községi formatervezési minta rendelet, 19. cikk (2) bekezdés.

²⁵ Uo.

²⁶ ORBÁN Andrea: Az Európai Unió formatervezési mintarendszere és a magyar formatervezési minta-rendszer. *Külgazdaság Jogi Melléklet*, 2006/6. 69.

²⁷ Az Fmtv. 15. §-hoz fűzött indoklás, 3. pont.

²⁸ PETKÓ Mihály: A formatervezési minták párhuzamos oltalma. *Debreceni Jogi Műhely*, 2010/1. 12.

2.1. Az újdonság kritériuma

A minta újdonsága az egyik legalapvetőbb feltétele az oltalomnak. Egy minta akkor minősül újnak, ha azzal azonos minta nem jutott nyilvánosságra az elsőbbség időpontját megelőzően, azzal, hogy külső jellegzetességeiket illetően csupán lényegtelen részletekben különböző mintákat is egymással azonosnak kell tekinteni.²⁹

A Tvr.-ben még csak az újdonság volt az érdemi és pozitív jellegű oltalmi alapkövetelmény,³⁰ amely viszont már akkor is „abszolút” – világviszonylatban vett – újdonságot jelentett, amelyet kizárt, ha már olyan mértékben nyilvánosságra jutott, hogy azt bárki előállíthatta. Újdonságrontó hatással bírt bármilyen, a technikai adottságok folytán lehetséges nyilvánosságra hozatali mód, „így a minta szerinti kialakítású termék forgalomba bocsátása, a minta sajtótermék útján vagy televíziós közvetítéssel történő bemutatása stb., amennyiben a közlés következtében a kérdéses kialakítással azonos vagy ahhoz alapvetően hasonló vizuális hatást keltő termék előállítható.”³¹

Az újdonságnak a minta külső formáját illetően kell fennállnia, így például pusztán az a csomagolási, illetőleg tárolási mód, ahogy bizonyos anyagokat, eszközöket az idomukhoz igazodó átlátszó műanyag „tartóban” helyeznek el, mint műszaki jellegű megoldás, önmagában nem lehet ipari mintaoltalom tárgya.³²

Az újdonság nem csak abszolút jellegű, de objektív kritérium is,³³ és akár a minta alkotója maga is leronthatja, ha a Fmtv. által megkívánt pontossággal, azaz a lényeges részekre kiterjedően, egyszersmind a tájékozott használó számára szükséges részletességgel megismerhetővé teszi.³⁴ Igaz, ezen a szabályon enyhít – és a szerző számára egyéb előnyöket is kínál³⁵ – az ún. türelmi idő intézménye, amelynek értelmében az újdonság és az egyéni jelleg megítélésakor nem vehető figyelembe a mintának az elsőbbség időpontját legfeljebb tizenkét hónappal megelőző nyilvánosságra jutása, ha az a bejelentővel vagy jogelődjével szemben elkövetett jogsértés következménye, vagy a bejelentő, a jogelődje vagy – valamelyiküktől származó tájékoztatás vagy valamelyikük cselekménye eredményeképpen – harmadik személy hozta nyilvánosságra a mintát.³⁶

²⁹ Fmtv. 2. § (1)–(2) bekezdés.

³⁰ Az ipari minták oltalmáról szóló 1978. évi 28. törvényerejű rendelet, 1. § (1) bekezdés.

³¹ BOGNÁR Istvánné: Védjegy és ipari mintaoltalmi jog. In: VINCZE Attila (szerk.): *Iparjogvédelmi kézikönyv* Budapest, KJK, 1986. 436.

³² BH1985. 467. Ipari mintaoltalomban az ipari termék külső formája részesülhet. A mintaoltalom terjedelmét pedig a mintaoltalmi lajstromban elhelyezett fényképből, illetőleg rajzból megállapítható külső forma határozza meg. Az oltalomképességnek – egyebek között – az a feltétele, hogy a minta a külső formáját tekintve legyen új.

³³ BERNARD VOLKEN: Requirements for design protection: global commonalities. In: Henning HARTWIG (ed.): *Research Handbook on Design Law*. Cheltenham–Northampton, Edward Elgar, 2021. 15.

³⁴ Ahogyan azt egy „Hagyományörző, kandeláberre szerelhető, formatervezett, domborított, pajzs alakú reklámtest” megnevezésű formatervezési minta kapcsán felmerült jogvitában a Fővárosi Ítéletábla kifejti. (Pkf. 26.833/2009/8. A Magyar Szabadalmi Hivatal formatervezési mintaoltalom megsemmisítési kérelmet elutasító határozatának megváltoztatása.)

³⁵ LEGEZA Dénes (szerk.): *Iparjogvédelem*. Budapest, SZTNH, 2020. 236.

³⁶ Fmtv. 4. § (3) bekezdés.

A TRIPs Egyezmény azt írja elő kötelezettséggént tagjai számára, hogy részesítsék oltalomban az önállóan alkotott, *új vagy eredeti* ipari mintákat.³⁷ Az Egyezmény kommentárja ezt a két kritériumot, az újdonságot és az eredetiséget szinonimának tekinti,³⁸ mint ahogyan a legtöbb jogrendszer is így kezeli (ez alól például az Egyesült Államok kivételt képez).³⁹ További kritériumok kikötését a TRIPs már csak lehetőségként veti fel – így az egyezmény tagjai rendelkezhetnek úgy, hogy a minta nem új vagy eredeti, ha nem különbözik lényegesen már ismert mintáktól vagy ismert mintaelemek kombinációjától, de azt is kiköthetik, hogy az oltalom nem terjed ki az olyan mintára, amely lényegében a termék műszaki megoldásának vagy funkciójának a következménye.⁴⁰ Ezek a kitételek a magyar jogszabályban is megjelennek, sőt, a minimumkövetelményeken túl további fontos, konjunktív alapkritérium kikristályosodásához vezettek, amely a következő pontban kerül tárgyalásra. Meg kell jegyezzük azonban, hogy bár a Fmtv. 6. § (1) bekezdése alapján nem részesülhet mintaoltalomban a külső jellegzetesség, amely kizárólag a termék műszaki rendeltetésének következménye, ez nem zárja ki, hogy funkcionális, vagyis a termék műszaki megoldásából adódó külső jellegzetessége is oltalmat kapjanak.⁴¹

2.2. Az egyéni jelleg

A Tvr. az egyéni jelleget nem jelölte meg az oltalom előfeltételeként az újdonság mellett, bár a kizáró okok vizsgálata körében mégis jelentősége lehetett, mégpedig abban a kitételben, hogy a minta nem részesülhet oltalomban, ha korábbi elsőbbségű mintaoltalom tárgyával egyezik, vagy ahhoz az összetéveszthetőségig hasonlít.⁴² A bírói gyakorlatban a kizáró okoktól függetlenül a minta „egyedi jellegének” a szerepe is felsejlett a Tvr. hatálya alatt. Egy műanyag láda oltalmának megsemmisítése ügyében az ellenérdekű fél előadta, hogy a Tvr. kizáró okokat taglaló szakasza szerint a minta nem részesülhet mintaoltalomban, ha kizárólag a termék műszaki megoldásának vagy rendeltetésének a következménye,⁴³ márpedig a kérelmező által kialakított tárolóeszköz a technika állásába tartozó megoldás, és az eljárás során feltárt és bemutatott, már ismert megoldásoktól csak abban különbözik, hogy a pereme furatokkal rendelkezik, és alapjának négy sarokbordáját egy-egy hosszirányú borda köti össze. E különbségek

³⁷ Az 1998. évi IX. törvénnyel kihirdetett, az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) keretében kialakított, a Kereskedelmi Világszervezetet létrehozó Marrakesh-i Egyezmény Mellékletének I/C. pontja alatti, a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásairól szóló megállapodás (TRIPs) 25. cikk.

³⁸ Jan BUSCHE – Peter-Tobias STOLL – Andreas WIEBE: *TRIPs – Internationales und europäisches Recht des geistigen Eigentums Kommentar*. Köln, Carl Heymanns, 2013. 25. cikk, 8. paragrafus.

³⁹ VOLKEN i. m. 12.

⁴⁰ TRIPs 25. cikk.

⁴¹ Ennek részletes, számos országra kiterjedő elemzését ld. Christopher V. CARANI (ed.): *Design Rights. Functionality and Scope of Protection*. The Netherlands, Kluwer, 2022.

⁴² Tvr. 1. § (4) bekezdés c) pont.

⁴³ Tvr. 1. § (4) bekezdés b) pont.

közül pedig a minta peremében lévő furatok mindegyike kizárólag a termék műszaki megoldásának a következménye.⁴⁴ Az ügyben eljáró bíróság rávilágított, hogy

„ismert funkciót betöltő termék kialakításánál az ismert megoldásokhoz képest eszközölt, részletekben megjelenő változtatások azonban egyedi jelleget kölcsönözhetnek a mintának akkor is, ha annak a fogyasztókra gyakorolt hatása nem érvényesül közvetlenül. A minta újdonsága vagy újdonságának hiánya ezért önmagában nem állapítható meg azon az alapon, hogy a minta milyen mértékben gyakorol hatást a fogyasztóra.”⁴⁵

Azaz egyrészt jól látszik az újdonság mint alapkövetelmény, és a kizáró okok hiányának kölcsönhatása, másrészt az is, hogy a Tvr. hatálya alatt is fontos kiindulópont volt, hogy a minta kialakítása *formaalkotói* tevékenységet feltételez. Egy 1985-ös BH hangsúlyozza: az ipari termék külső formája akkor részesülhet ipari mintaoltalomban, ha új és az oltalmat kizáró ok nem áll fenn. A kizáró okok hiánya azonban nem teszi szükségtelemmé annak vizsgálatát, hogy az oltalmazni kért megoldás az ipari termék új külső formájának tekinthető-e. Ha pedig a megoldás nem ad az ipari terméknek *jellegetes* külső formát, önmagában az a körülmény, hogy a megoldás egyes elemei függetlenek a műszaki célkitűzéstől, a mintaoltalom megadására nem ad alapot.⁴⁶

A hatályos törvény már maga írja elő az újdonság mellett az egyéni jelleg követelményét és meg is határozza jelentését. Eszerint a mintának egyéni jellege van, ha az elsőbbség időpontja előtt nyilvánosságra jutott bármely mintához képest a *tájékozott használóra eltérő összbemutató* tesz, és megítélésekor figyelembe kell venni, hogy a szerző – különösen a termék természetére és az ipari, illetve kézműipari ágazat sajátosságaira tekintettel – milyen alkotói szabadságfokkal alakíthatta ki a mintát.⁴⁷

Ahogy a *Bibita* ügyben az Európai Unió Törvényszéke újfent rávilágít, az egyéni jelleg kapcsán vizsgált összbemutatók összehasonlításának az ítélezési gyakorlat szerint szintetizáló jellegűnek kell lennie, és nem korlátozódhat a hasonlóságok és különbségek listájának analitikus összevetésére.⁴⁸ Az ítélet szerint a szóban forgó italpalackokra vonatkozó formatervezési minták – az alábbi ábrán látható, középen karcsúbb, felül és alul szélesebb testből álló, súlyzószerkezetre hasonlító – alakja közötti különbségeket a tájékozott használó érzékelheti, mivel azok a minták felületének kétharmadát érintik, és jelentősen befolyásolják az általuk a használatban keltett összbemutatót, annak ellenére, hogy azonos formát képeznek.⁴⁹

⁴⁴ BH2003. 158. Az ipari minta újdonsága, vagy újdonságának hiánya önmagában nem állapítható meg azon az alapon, hogy a minta milyen mértékben gyakorol hatást a fogyasztóra [1978. évi 28. tvr. 1. § (1)–(2) bekezdés, (4) bekezdés b) pont].

⁴⁵ Uo.

⁴⁶ BH1985. 383.

⁴⁷ Fmtv. 3. §.

⁴⁸ T326/20. sz. ügy Bibita Group kontra az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala [ECLI:EU:T:2021:208] 61. pont.

⁴⁹ Uo. 66–67. pont alapján ezek a különbségek lényegében a formatervezési minta felső és alsó részeinek nyolcszögletű alakját eredményező lineáris minták, valamint a felső és alsó részein található bemélye-

1. ábra: Balra a korábbi formatervezési minta és jobbra a vitatott formatervezési minta⁵⁰

A bíróság – utalva az *Antrax* ügyben⁵¹ is összegzett gyakorlatra – úgy fogalmaz:

„A formatervezési minta egyéni jellege a tájékozott használó szempontjából bármely korábbi formatervezési mintától eltérő összbnyomáson vagy a ‘déjà vu’ hiányán alapul, és nem veszi figyelembe az említett összbnyomást nem érintő, nem kellően feltűnő különbségeket, és bár figyelmen kívül hagyja a jelentéktelen részleteket, azonban tekintettel van az eltérő összbnyomást eredményező, kellően markáns különbségekre.”⁵²

Látható, hogy bár a *Formatervezési minta irányelv*⁵³ és a *Közösségi formatervezési minta rendelet*⁵⁴ alapvető célkitűzése volt, hogy egységes meghatározást kapjon az újdonság mellett az egyéni jelleg is – és ez a célkitűzés teljesült is –, a tartalma azonban nem ragadható meg egyszerűen. Ahogyan Ficsor Mihály a Fmtv. hatálybalépése kapcsán hangsúlyozta, a tájékozott használó felkészültsége és körültekintése

dések, amelyek a megtámadott formatervezési mintának szögletes megjelenést kölcsönöznek, szemben a korábbi mintával, amely felső és alsó részeinek hengeres alakja van, és az ennek megfelelően kialakuló kör a mintának kerekesebb és simább megjelenést kölcsönöz. Továbbá a vitatott formatervezési minta két nyolcszögletű részének eltérő méretei hozzájárulnak ahhoz, hogy a palack középpontján áthaladó tengelyhez képest kevésbé szimmetrikus összbnyomás alakuljon ki, mint a korábbi formatervezési minta esetében.

⁵⁰ <https://tinyurl.com/2p9erfuy>

⁵¹ T-828/14. és T-829/14. sz. ügy *Antrax It kontra EUIPO – Vasco Group* [EU:T:2017:87].

⁵² Bibita ügy i. m. 42. pont.

⁵³ Formatervezési minta irányelv (9) és (13) preambulumbekzdés, valamint 5. cikk.

⁵⁴ Közösségi formatervezési minta rendelet (14) és (19) preambulumbekzdés, valamint 6. cikk.

mint jogszabályban rögzített zsinórmérték alkalmazása során joggyakorlati egységre és kiszámíthatóságra van szükség.⁵⁵

2.3. Az újdonságkutatás kérdése

A Tvr. előtt a mintaoltalom a kereskedelmi miniszter 107709/1907. sz. rendeletével került szabályozásra, és a letétbehelyezési eljárásban ekkor még a bejelentést érdemben nem vizsgálták: az, hogy a mintaoltalom a letétbehelyezéskor sem volt oltalomképes, a mintaoltalom hatálytalanságához vezethetett.⁵⁶ A Tvr. hatálya alatt a Találmányi Hivatal már hivatalból is folytatott újdonságvizsgálatot, oltalmi akadály észlelése esetén a bejelentőt tájékoztatta és lehetőséget biztosított nyilatkozattételére.⁵⁷ Ekkor a világviszonylatban vizsgált újdonság már széleskörű nyilvántartást tett szükségessé, a kortárs szakirodalom azonban arra figyelmeztetett, hogy „valamennyi létező anterioritás (előzmény) vizsgálata egyelőre nem lehetséges az adott technikai lehetőségek közepette. Az ellenkező bizonyításáig az újdonság vélelmezett, és minden újdonságrontó adat oltalmazási akadályként használható fel.”⁵⁸ A lajstrom nagy előnye volt, hogy a minták ábráit is tartalmazta, ily módon az egyes hivatalos lapok is biztosították a minta részletes megismerését.⁵⁹

A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZNTH) által a hatályos rendelkezések szerint végzett – és ebben a formájában közel 45 éves múltra visszatekintő – újdonságkutatást⁶⁰ nevezhetnék egyfajta általános kritérium-megfelelési vizsgálatnak is, hiszen az egyéni jelleg és az újdonság feltételének való megfelelés vizsgálatát nem célszerű elválasztani egymástól.⁶¹ Az indokolás szerint a jogalkotó a jobbiztonság fokozása érdekében tette az oltalom engedélyezésének feltételévé az érdemi követelmények teljes körére kiterjedő vizsgálatot.⁶² Az Fmtv. indokolása egyenesen az újdonságkutatásban látja annak okát, hogy a nemzeti formatervezésiminta-oltalom iránti igény fennmaradt. Ahogyan korábban bemutatásra került, a lajstromozott közösségi formatervezésiminta-oltalom esetében ugyanis alapvető prioritás, hogy a megszerzéséhez szükséges eljárás a bejelentők számára „a lehető legkisebb költséggel és nehézséggel járjon, és így az a kis- és középvállalkozások, valamint az egyéni szerzők számára egyaránt könnyen

⁵⁵ FICSOR Mihály: Törvényjavaslat a formatervezési minták oltalmáról. *Védjegyvilág*, 2001/1. 8.

⁵⁶ BOGNÁR Istvánné: A védjegy- és ipari-minta oltalom 75 éve. In: HIMER Zoltán – SZILVÁSSY Zoltán (szerk.): *A magyar iparjogvédelem 75 éve*. Budapest, Országos Találmányi Hivatal, 1970. 46.

⁵⁷ BOGNÁR (1986) i. m. 439.

⁵⁸ BOYTHÁNÉ FÜZESSÉRY Éva: A védjegyek és az ipari minták hazai és nemzetközi nyilvántartása. *TMT*, 1990/3–4. 116.

⁵⁹ HORVÁTH Sándor: *Iparjogvédelmi ismeretek* 5. Budapest, Magyar Iparjogvédelmi Egyesület, 1982. 61.

⁶⁰ Fmtv. 44. §.

⁶¹ Jól mutatja a szoros összefüggést az Fmtv. *Az újdonságra és az egyéni jellegre vonatkozó közös szabályok* alcíme és az ott rendezett kérdések is, például a nyilvánosságra jutás megítélésére vonatkozó szabályok.

⁶² Az Fmtv. 15. §-hoz fűzött indokolás 1. pontja.

elérhető legyen”.⁶³ Felméréseken alapuló hatásvizsgálatokra és külföldi példákra is hivatkozva viszont a magyar jogalkotó szerint

„Valamennyi érvet és ellenérvet számba véve elmondható, hogy továbbra is szükség és igény van arra, hogy a Hivatal kvalifikált, speciális szaktudással rendelkező elbírálói elvégezzék a Magyarország területére engedélyezett kizárólagos jogok érdemi vizsgálatát az újdonság és az egyéni jelleg tekintetében – ezzel is biztosítva a lajstromozott jogok minél magasabb színvonalán keresztül a jogbiztonságot és a bejelentőknek, harmadik személyeknek, valamint a jogosultaknak a hivatali eljárásba és a szerzett jogok „értékébe”, a jogérvényesítésbe vetett bizalmát.”⁶⁴

Mindemellett azzal is tisztában volt, hogy ezzel együtt törekedni kell a gyors és költségkímélő megoldásra, és fel kell szabadítani az eljárási folyamatot a „szükségtelen ballasztoktól” (pl. eljárás folytatása iránti kérelem lehetőségétől).⁶⁵

A hazai szabályozásban tehát a mérleg a teljeskörű érdemi vizsgálat felé billent, arra az álláspontra helyezkedve, hogy míg *a költségek és az eljárási idő hosszának lefaragása szakpolitikai és modern technikai eszközökkel, valamint szaktudással megtörténhet, ‘erős’ oltalom érdemi vizsgálat nélkül nem biztosítható.*

⁶³ Közösségi formatervezési minta rendelet (24) preambulumbekzdés.

⁶⁴ Az Fmtv. 15. §-hoz fűzött indoklás 5. pontja.

⁶⁵ Az Fmtv. 15. §-hoz fűzött indoklás 6. pontja.

2.3.1. *Ki, mit, hol és hogyan kutat?*

A European Union Intellectual Property Network (EUIPN) CP6. konvergenciaprogramja keretében 2018. május 15-én kiadott, Formatervezési minták grafikai ábrázolásainak összehangolása című Közös Közlemény alapján az SZTNH által készített útmutató maga is felhívja a figyelmet arra, hogy a találati eredmény nélkül záruló újdonságkutatás nem bizonyítja kétséget kizáróan a minta szerinti termék újdonságát és/vagy egyéni jellegét.⁶⁶ Az újdonságkutatás sokkal inkább a minta szerinti termék újdonságának és egyéni jellegének ellenőrzésére szolgál, alapvetően kifejezetten az erre szolgáló adatbázisokban (EUIPO e Search Plus, DesignView, SZTNH E-kutatás, WIPO Hague Express), de már a szabadszavas internetes, valamint papíralapú folyóiratokban történő keresés is nélkülözhetetlen az alapos munkához.⁶⁷ A kutatás a minta szerinti termék Locarnói Osztályozás szerinti besorolása alá tartozó, a bejelentési napot megelőzően nyilvánosságra került – azaz közzététellel, egyéb közlés útján, kiállítással, kereskedelmi forgalomba hozattal vagy bármilyen más módon bárki számára hozzáférhetővé vált – termékekre terjed ki.⁶⁸ Nem sorolhatók viszont ebbe a körbe, ha ezek a nyilvánosságra kerülés szempontjából mérvadó események a rendes üzletvitel során észszerűen nem juthattak az érintett ágazaton belül az Európai Közösségben működő szakmai körök tudomására.⁶⁹ Az egyes iparjogvédelmi hatóságok által – akár belföldön, akár külföldön – közzétett minták minden esetben nyilvánosságra kerültek tekintendők, hiszen „a szakmai körök ezekhez kellő körületekintéssel és észszerűen elvárható ráfordítások, erőfeszítések árán bármikor hozzáfuthatnak.”⁷⁰ A komolyabb kihívást az jelenti, hogy a kutatásnak ki kell terjednie a világháló legkülönbözőbb platformjaira, így a honlapokra, alkalmazásokra (pl. webshopokra) is, de a nyilvánosságra hozatal forrásai lehetnek elektronikus levelek és akár fájlmegosztás is, ahol a bizonyítás sajátos problémákat hoz felszínre. Éppen ezért az EUIPN és az SZTNH a korábban említett konvergencia program keretében kidolgozott egyik közös közleménye a nyilvánosságra hozatal tárgynapjának megállapíthatóságára nézve is tartalmaz ajánlást, amely elveket az SZTNH a 2020. július 1-ét követően indult eljárásokban már alkalmaz.⁷¹ Eszerint a honlaparchiválási szolgáltatások (pl. WayBack Machine) élveznek elsőbbséget a keresőmotor-szolgáltatásokkal szemben, és az időbélyegzés szerepére is felhívják a figyelmet. A fent említett, a nyilvánosságra jutás alóli kivételek kapcsán alapvetően arra jut, hogy az az információk interneten való hozzáférhetőségét vagy keresetőségét érintő korlátozások miatt fordulhat elő, ugyanakkor általában véve sem a hozzáférés jelszavas védelemmel bizonyos személyi körre való korlátozása, sem a hozzáférés fizetés

⁶⁶ *Útmutató a formatervezésiminta-oltalmi bejelentéshez.* SZTNH, 2020. 40. <https://tinyurl.com/3yzmfy75>

⁶⁷ Uo. 39.

⁶⁸ Uo.

⁶⁹ Fmtv. 4. § (1) bekezdés.

⁷⁰ Kiss Zoltán: Új törvény a jogharmonizáció jegyében: a formatervezési minták oltalma. *Cég és Jog*, 2001/9. 30.

⁷¹ *Közös közlemény Cp10. A formatervezési minták interneten való nyilvánosságra hozatalának megítéléséhez figyelembe vett kritériumok.* EUIPN, 2020. június, 4–5. <https://tinyurl.com/2my3px3h>

ellenében történő biztosítása nem gátolja meg, hogy a honlapon, alkalmazásban vagy fájlmegeosztó platformon hozzáférhetővé tett formatervezési minta a technika állását képezze.⁷² Továbbá az adott minta interneten való kereshetőségének megítélésakor figyelembe kell venni, hogy a nyilvánosságra hozatal egy adott forrása műszakilag hozzáférhető volt-e, volt-e valamilyen területi alapú tartalomkorlátozás, és nagyon fontos az érintett ágazaton belül működő szakmai körök rendes üzletvitele során tapasztalható sajátos szokásaira és viselkedésmódjára is figyelemmel lenni a tekintetben, hogy a lényegi információkat az interneten megtalálhatták-e.⁷³

Egyfajta paradoxonként is felfogható az a tény, hogy szakember, de a tájékozott használó – azaz a szakemberhez képest kevésbé „éber” személy – szemszögéből vizsgálja az egyéni jelleg meglétét. „Szakértő megfigyelése és a piac felmérése hasznos lehet ahhoz, hogy a »tájékozott használó« ismerete és jellemvonásai felbecsülhetők legyenek.”⁷⁴ Az effajta zsinórmértékek alkalmazása azonban nem szokatlan a jogban – elég, ha az adott helyzetben elvárható magatartás általános mércéjére gondolunk.⁷⁵ Ráadásul az egyéni bejelentő valószínűleg nehezebben helyezkedik bele ebbe a mércébe, mint a szakember, azaz ez elsősorban szakkérdésnek mutatkozik, még ha a használót is veszi alapul.⁷⁶ Bármennyire is szakkérdés azonban, jogi definíció helyett leginkább gyakorlati kérdésként lehet rá tekinteni egyes szakirodalmi álláspontok szerint.⁷⁷

Az eddigiek alapján a legfőbb dilemma úgy foglalható össze, hogy az oltalom 'erősebb' lesz-e attól, hogy a kritériumrendszer szakember vizsgálja az újdonság és egyéni jelleg *ex officio* vizsgálata során, kisebb-e az esélye egy sikeres megsemmisítési eljárásnak, mint ha újdonságkutatáson alapuló vizsgálatra – általános kritériumvizsgálatra – nem is került volna sor (legalábbis a hivatal részéről)? Elmondható-e, hogy a kutatásra a lajstromozó hivatal által fordított időt kompenzálja az, hogy végül a kritériumok fennállta 'kikezddhetlenebb', mintha a bejelentő végezte volna el a kutatást? Ahogyan korábban említettük, ezzel a kérdéssel már komolyan foglalkozott a jogalkotó, az Fmtv. indokolása maga ismerteti annak a 2009-es hatásvizsgálatnak az eredményét, amely alapján végül nem történt meg az áttérés a teljes vizsgálati rendszerről az egyszerűbb és gyorsabb – az alicantei Belső Piaci Harmonizációs Hivatal által is követett – regisztrációs rendszerre.⁷⁸ Bár a hatásvizsgálatban a válaszadók többsége a gyors átfutási időt jelölte meg a legfontosabb szempontként, arra mégis mutatkozott igény, hogy az újdonságkutatás munkája és felelőssége ne (teljesen) a bejelentőkre háruljon.

⁷² Uo. 6., 14.

⁷³ Uo. 7.

⁷⁴ RADNAI i. m. 59.

⁷⁵ LÁBADY Tamás: *A magyar magánjog (polgári jog) általános része*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2002. 144.

⁷⁶ A kínai jog például az *átlagos* fogyasztót veszi alapul, ami nyilván a tájékozotthoz képest egy alacsonyabb szint. Ld. részletesen: BAKSAY-NAGY György: Dizájnvédelem az autóiparban. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2017/3. 34–35.

⁷⁷ Annette KUR: The Design Approach and procedural practice – mismatch of smooth transposition? In: Annette KUR – Marianne LEVIN – Jens SCHOVSO (ed.): *The EU Design Approach. A Global Appraisal*. Cheltenham–Northampton, Edward Elgar, 2018. 183.

⁷⁸ Az Fmtv. 47. §-ához fűzött indokolás, 3. pont.

Azt világosan látni kell, hogy a hatályos eljárás sem veszi (veheti) le ezeket a terheket teljes mértékben a jogosultakról, az előzetes (piac)kutatás és főként a szakmai tudatosság e mellett is nélkülözhetetlen a formatervezők részéről. Az továbbra is kérdés, hogy vajon egy választható szolgáltatásként elegendő lenne-e fenntartani, mint ahogyan a használati mintaoltalom esetében sem vizsgálja az elbíráló a megadási eljárás során a feltalálói lépés meglétét, annak megítélésére az oltalmazhatósági vélemény elkészítése során, illetve megsemmisítési ügyeknél a kérelmező által felhozott dokumentumok alapján kerülhet sor.⁷⁹ Az előbbi, azaz az oltalmazhatósági vélemény egyfajta külön szolgáltatásként fogható fel, amelyet akár a bejelentő, akár már a megadott mintaoltalom jogosultja is kérhet, és nem más, mint egy újdonságkutatáson alapuló, indokolást is tartalmazó, a törvényben meghatározott joghatásokon túlmenően kötőerővel nem rendelkező megállapítás arról, hogy a minta kielégítheti-e a használati minta oltalmazhatósági feltételeit, az újdonság, a feltalálói lépés és az ipari alkalmazhatóság követelményeit.⁸⁰ A formatervezési minta történetével foglalkozó egyik szaktanulmány megállapítása szerint lényegében az az egyetlen oka, hogy előzetes vizsgálat létezik, mert a szabadalom mintájára alakították ki az eljárást,⁸¹ ugyanakkor látható tendencia az azonos globális hatások miatt, hogy világszinten közelednek egymáshoz a különféle jogrendszerek megoldásai, vagy legalábbis a különbségek mértéke csökken.⁸² A jelenleg látható tendenciák alapján ez talán épp az érdemi vizsgálat kapcsán fog leghamarabb megmutatkozni.

2.3.2. „A szerzői jog felé eső rész”

Schuster Rudolf 1935-ben még leszögezi: ha a mintát „speciális iparjogi oltalomban akarják részesíteni, azt megfelelő módon jelentsék be, annál fogva az oltalmi idő alatt külön nyilvántartásban, speciális védelemben külön speciális szaktörvénnyel ellátva részesül.”⁸³ A formatervezési minták oltalmáról szóló törvényjavaslat általános vitáján 2001-ben az is elhangzik, hogy

„míg a találmányok esetében a teljes mértékű, precíz és pontos leírás dominált, hiszen egy találmányi leírásban rögzíteni kellett a reprodukcióhoz szükséges valamennyi elemet, pontosan meg kellett fogalmazni az igénypontokat, és egy abszolút elsőbbség volt szükséges ahhoz, hogy a szabadalmi oltalmat meg lehessen kapni, addig a használati minta esetében már egyszerűbb volt ez

⁷⁹ *A használatiminta-oltalmi ügyintézés módszertani útmutatója*. SZTNH, 2020. https://www.sztmh.gov.hu/sites/default/files/hami_modszertani_vii_fejezet.pdf

⁸⁰ A használati minták oltalmáról szóló 1991. évi XXXVIII. törvény (Hmtv.) 36/B. § (1) bekezdés.

⁸¹ Jonathan DOBINSON – Tsukasa ASO – Christoph RADEMACHER: History of Design and Design Law: Connections, Influences and Observations. In: Tsukasa ASO – Christoph RADEMACHER – Jonathan DOBINSON (ed.): *History of Design and Design Law. An International and Interdisciplinary Perspective*. Singapore, Springer, 2022. 556–557.

⁸² Uo. 562.

⁸³ SCHUSTER Rudolf: Ipari minták oltalma és szerzői jog. *Polgári jog: a hazai és külföldi magánjog és hiteljog szemléje*, 1935/11. 10.

az eljárás, ipari minta esetében pedig csak letétbe kellett helyezni azt a dokumentációt vagy magát az eszközt, amelynek alapján egyértelműsíteni lehetett, miről van szó. A szerzői jog esetében pedig semmit nem kell letétbe helyezni, nem is lehet pontosan tudni, miről van szó, hanem a használat során derül ki az, hogy a felek, a résztvevők elismerik-e a jogokat vagy sem. Látjuk, hogy ebben a sorban a formatervezési minták oltalma inkább a szerzői jog felé eső részre jut.”⁸⁴

Bár ez a gondolatmenet meglehetősen leegyszerűsítő, ebből fakadóan nem mutat pontos képet a formatervezésiminta-oltalom keletkezésének módját és jellegét illetően, de arra rávilágít, hogy az iparjogvédelmi oltalmi formák közül a formatervezésiminta-oltalom bizonyos szempontból közel áll a szerzői joghoz.

Az Fmtv. végül – jó okkal – az iparjogvédelmi eszközök közé sorolta az oltalmat, mára azonban – ahogyan Grad-Gyenge Anikó a 2023. április 14-i műhelybeszélgetésen megfogalmazta – az lehet az érzésünk, hogy tartalmában a szerzői jog és a designvédelem gyorsan közeledik egymáshoz. Ezzel kapcsolatosan különféle aggályok is megfogalmazódtak: ez a tendencia a számában megszorodó, de kevésbé kiszámítható tartalmú oltalmakhoz, vagy akár épp ellenkezőleg, a formatervezésiminta-oltalom egyfajta kiüresedéséhez, feleslegessé válásához is vezethet. Baksay-Nagy György egyenesen arra az álláspontra helyezkedett, hogy az érdemi vizsgálat mellett is a legtöbbször megsemmisítési eljárással kerül ‘tesztelésre’ az oltalom egy kezdődő jogvita esetén,⁸⁵ amely teszt sokszor azt bizonyítja, hogy elegendő lehet – a szerzői jogi önkéntes műnyilvántartáshoz hasonlóan – egy érdemi vizsgálat nélküli lajstrom.

Míg az üdvözlendő, hogy költséghatékonyabb, gyorsabb, így a mikro-, kis- és középvállalkozások számára is elérhetőbb lehetőséget kínáló oltalom irányába mozdul a szabályozás, a – jelenleg is költséges⁸⁶ – jogérvényesítés szemszögéből is vizsgálni szükséges a módosítás hatásait. Ha az oltalom megszerzése egyszerűbbé és olcsóbbá válik, az még nem jelenti azt, hogy a jogérvényesítésre is elmondható lesz ugyanez, sőt, épp ellenkező hatásokkal is számolni lehet. A szabadalomhoz képest a szerzői jog esetében például – a leginkább ‘piacképes’ szerzői művek (pl. szoftverek) kapcsán felmerülő jogvitákat leszámítva – kisebbnek látszik a jogérvényesítési kedv. A perek csökkenő számának persze pozitív okai is lehetnek,⁸⁷ ha azonban a költségesség és a bizonytalan kimenet a visszatartó erő, akkor elveszítjük a vámon, amit nyertünk a révén.⁸⁸

⁸⁴ Országgyűlési napló – 2001. évi tavaszi ülésszak, 2001. május 7. (204. szám) 2726.

⁸⁵ Persze az Fmtv. 15. §-hoz fűzött indokolás 6. pontja is számol „a megsemmisítési eljárás – megadást követő – korrekciós mechanizmusával.”

⁸⁶ BAKSAY-NAGY György: A pótlakatrészek formatervezésiminta-oltalmának jelene és jövője Európában. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2019/6. 98.

⁸⁷ Ld. az általános okokról ZÖDI Zsolt – KISS Rebeka: Hová tűntek a perek? A hazai bírászkodás kvantitatív vizsgálata 2010 és 2020 között. In: GÁRDOS OROSZ Fruzsina (szerk.): *A magyar jogrendszer rezilienciája 2010 – 2020*. Budapest, Orac, 2022.

⁸⁸ Annette KUR: From law in books to enforcement in court: jurisdiction, applicable law, and sanctions. In: KUR-LEVIN-SCHOVSBO (ed.) i. m. 191.

3. Sámson haja?

Amennyiben a formatervezésiminta-oltalom mégis „szerzői jogi köntösbe bújik”,⁸⁹ az ma már nem feltétlenül jelentené (jelenti majd⁹⁰) azt, amit például húsz évvel ezelőtt jelentett volna. Ha az újdonság és egyéni jelleg *ex officio* vizsgálata és anélkül történő lajstromozás között kell választani, a mérlegre felkerülő modern megoldások talán változtatni képesek azon, melyik irányba billenjen a mérleg. Segítségükkel megoldható lehet, hogy az újdonságra és az egyéni jellegre is kiterjedő érdemi vizsgálat mellett legyen gyorsabb és költséghatékonyabb az eljárás. Az EUIPO eszköztárában a jogérvényesítést támogató modern eszközök is megjelentek már, mint például a mesterséges intelligencia (MI) által támogatott automatikus mintafelügyelési szolgáltatás.⁹¹ Hasonló eszközök az újdonságkutatás kapcsán is hatékonyan bevetésre kerülhetnek⁹² már csak azért is, mert az MI által generált tartalmakat, megítélhetőségüket az egyéni jelleg vonatkozásában egyébként is kezelni kell a rendszerben.

Azonban, ha az érdemi vizsgálat már nem tér ki az újdonság és egyéni jelleg meglétére, annak a hiányát mindenképpen kompenzálni kell. Ez utóbbi megoldást választja az innovációs és tudományos eredmények gazdasági hasznosításának elősegítése érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2023. évi XLI. törvény, amely 2024. január 1-i hatállyal módosítja az Fmtv.-t. Bár a módosításnak határozottan a formatervezésiminta-oltalmi bejelentési eljárás egyszerűsítése a fő célja, amelynek keretében – igyekezve az EUIPO közösségi formatervezésiminta-oltalmi bejelentésekkel lépést tartani – a bejelentések átfutási idejének csökkentése érdekében *megszünteti a hivatalból végzett kutatást a minta újdonsága és egyéni jelleg vonatkozásában*. Kompenzáció gyanánt az ügyfelek *oltalmazhatósági véleményt* kérhetnek,⁹³ azaz opcionálisan tartja fenn az újdonságkutatás lehetőségét, hozzá téve, hogy bármilyen ütköző jog esetén megsemmisítési eljárás keretében is lehet kérni a hatóságtól az újdonság és az egyéni jelleg vizsgálatát is. A módosítás világosan mutatja, hogy a jogalkotó igyekszik a mérleg két oldalán található előnyökből egyszerre válogatni, és úgy megtartani a

⁸⁹ HEPP Nóra: A formatervezésiminta-oltalom szerzői jogi megközelítése. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2011/5. 49.

⁹⁰ Erről részletesen ld. UJHELYI Dávid: Incentive by Design? – Az Európai Unió irányelv-javaslat a formatervezési minták oltalmáról. *Iustum Aequum Salutare*, XIX. évf., 2023/4.

⁹¹ „Regisztrált felhasználóink automatikus felügyeleti riasztásokat állíthatnak be, és értesítést kapnak minden olyan esetben, amikor az EUIPO-hoz a bejelentett és lajstromba vett közösségi formatervezési mintával azonos, vagy ahhoz hasonló minta oltalom alá helyezése iránti kérelem érkezik.” EUIPO, <https://euipo.europa.eu/ohimportal/hu/red-looking-after-your-rights>

⁹² Study on the Impact of Artificial Intelligence on the Infringement Enforcement of Copyright and Design. EUIPO, March 2022. 83–84. <https://tinyurl.com/42y6txyn>

⁹³ A 2024. január 1-től hatályos Fmtv. 33/A. § (1) bekezdése szerint a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala a bejelentő vagy – a mintaoltalom megadását követően – a mintaoltalom jogosultjának kérelmére oltalmazhatósági véleményt készít. Az oltalmazhatósági vélemény újdonságkutatáson alapuló, indokolást is tartalmazó, az e törvényben meghatározott joghatásokon túlmenően kötéserővel nem rendelkező megállapítás arról, hogy a minta kielégítheti-e az 1–5. §-ban meghatározott követelményeket, valamint nem áll-e fenn a 7. és 8. §-ban foglalt kizáró ok.

„teljes vizsgálat”⁹⁴ pozitív hozadékait, hogy a gyorsaság meghatározó szempont maradjon.

Arra a kérdésre, hogy az újdonság és egyéni jelleg *ex officio* vizsgálata a formatervezésiminta-oltalom ‘sámsoni erejének’ tekinthető-e, vagy felesleges ballasztjának, az elkövetkező évek gyakorlata alapján bizonyosan választ kapunk. Ha a bejelentőre telepítjük az oltalmazni kívánt minta újdonsága és egyéni jellege vizsgálatának lényegi feladatát, azt csak akkor tehetjük felelősséggel, ha ehhez megfelelő eszközöket is biztosítunk (akár az önkéntesen igénybe vehető szolgáltatások formájában is).⁹⁵ Az világosan látszik, hogy a designereknek nem csak a mintát, annak a jogi védelmét is nagy tudatossággal kell megtervezniük, és aktívan tenniük kell az oltalom erejének megszerzéséért, fenntartásáért.⁹⁶ Ez nem túlzott elvárás akkor, ha megfelelő támogatást kapnak hozzá – modern megoldások és szakmai segítség formájában is.

⁹⁴ Az Fmtv. 15. §-hoz fűzött indokolás 4. pontja.

⁹⁵ DOBINSON–ASO–RADEMACHER i. m. 541.

⁹⁶ DOBINSON–ASO–RADEMACHER i. m. 548.